Näringsutskottets betänkande 1983/84:16

om konsumentverkets organisation och resurser

Ärendet

Motion 1983/84:107 av Erik Hovhammar m. fl. (m) – vilken motion har väckts med anledning av proposition 1983/84:40 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder – behandlas i detta betänkande såvitt gäller två yrkanden, nämligen att riksdagen

14. beträffande sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd och konsumentverket som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen,

15. beträffande anslag till konsumentverket med ändring av tidigare beslut till konsumentverket för budgetåret 1983/84 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 37 840 000 kr.

Konsumentverket har överlämnat en promemoria i ärendet *(bilaga,* s. 7).

Motionen

Motionärernas utgångspunkt är att omfattande besparingsåtgärder är nödvändiga i dagens statsfinansiella läge.

Betydande besparingar bör, säger motionärerna, kunna göras genom en samordning mellan statens pris- och kartellnämnd (SPK) och konsumentverket. Riksdagen bör anhålla att regeringen lägger fram förslag till sammanslagning av de båda myndigheterna. Sammanslagningen bör inledas omgående. Ytterligare besparingar borde vara möjliga genom ökad avgiftsfinansiering. I enlighet med vad som har uttalats i en motion tidigare under året motsätter sig motionärerna införandet av en särskild budgetpost för forskning etc., vilket de anser markera en verksamhetsutvidgning.

Bakgrund och tidigare behandling

För budgetåret 1983/84 har riksdagen till konsumentverket anvisat ett förslagsanslag av 39 640 000 kr. (prop. 1982/83:100 bil. 9, NU 1982/83:45). Under föregående budgetår var anslaget 39 215 000 kr. Verkets kostnader ligger på en högre nivå – för budgetåret 1983/84 har de i budgetpropositionen beräknats till 48 870 000 kr. Skillnaderna mellan kostnaderna och anslaget skall täckas genom intäkter som verket har i sin verksamhet. Anslaget har med ett undantag beräknats med utgångspunkt i det huvudförslag i budgetarbetet som innebär en minskning – efter pris- och löneomräkning – med 2 %

jämfört med föregående budgetår. Undantaget är att det har tillkommit ett belopp av 300 000 kr. till forskning och till frivilliga konsumentpolitiska insatser av bl. a. studieförbunden. Detta har möjliggjorts genom besparingar under andra anslag. Medel för det nu angivna ändamålet fanns t. o. m. budgetåret 1980/81 tillgängliga i form av ett särskilt anslag, vilket drogs in av besparingsskäl.

Mot bakgrund av en principiell framställning om konsumentpolitiken begärdes i en motion (m), som väcktes under allmänna motionstiden i vår, att det av regeringen föreslagna anslaget till konsumentverket skulle minskas med 1,8 milj. kr. till 37 840 000 kr. Bl. a. borde anslagsposten för forskning etc. slopas. Beträffande sammanslagning av SPK och konsumentverket framfördes samma förslag som nu. Man borde enligt motionärerna bl. a. försöka åstadkomma en gemensam utgivning av konsumentinformation. Näringsutskottet lämnade vissa uppgifter om kompetensfördelningen mellan SPK och konsumentverket i fråga om prisinformation samt om SPK:s och konsumentverkets tidskriftsutgivning.

Utskottets slutsatser var följande. De båda myndigheternas prisinformation är av mycket olika karaktär och riktar sig till olika målgrupper. Statsmakterna har genom en organisationsförändring år 1975 åstadkommit en klar arbetsfördelning mellan SPK och konsumentverket när det gäller prisinformation. I övrigt råder det stor skillnad mellan de båda myndigheternas aktiviteter. Tanken på en sammanslagning av myndigheterna är orealistisk.

Utskottet konstaterade vidare att det av regeringen föreslagna anslaget innebar en inte obetydlig nedskärning av dittillsvarande resurser och att avgifter för olika tjänster redan var en väsentlig inkomstkälla för konsumentverket. En sådan ytterligare nedskärning som motionärerna hade föreslagit skulle enligt utskottets uppfattning vara olycklig.

Vissa kompletterande uppgifter

Riksdagen godkände år 1975 (prop. 1975:1 bil. 12, NU 1975:26) en *ändring i kompetensfördelningen mellan SPK och konsumentverket*. Enligt den ordning som därefter gäller ankommer det på SPK att bedriva information om priser och prisutveckling i det kortsiktiga, nyhetsförmedlande perspektivet, under det att konsumentverket ansvarar för information som har långsiktig och utbildningsmässig inriktning. I samband med denna förändring överfördes från SPK till konsumentverket dels två tjänster för informationsuppgifter, dels medel motsvarande kostnader för kampanjverksamhet och produktion av läromedel.

Konsumentpolitiska kommittén (Fi 1983:03; ordförande: riksdagsman Roland Sundgren) är sedan våren 1983 i färd med en *översyn av konsumentpolitiken*. Uppdraget skall vara slutredovisat senast i april 1985. Kommittén skall enligt sina direktiv lämna förslag rörande främst prioriteringar mellan

de skilda slagen av insatser för konsumenterna. Den statliga organisationen på det konsumentpolitiska området, med bl. a. ett konsumentverk som central förvaltningsmyndighet, bör enligt direktiven i stort ligga fast. Huvudinriktningen i arbetet skall sålunda vara att konsumentpolitikens inriktning skall prövas, inte dess institutionella ram.

Utskottet

Inledning

De två yrkanden i motion 1983/84:107 (m) som behandlas i detta betänkande syftar både till åtgärder avsedda att – som ett led i statsmakternas allmänna besparingssträvanden – reducera kostnaderna för den centralt bedrivna konsumentpolitiska verksamheten. Motionärerna vill dels att regeringen skall lägga fram förslag om sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd (SPK) och konsumentverket, dels att konsumentverkets anslag för det nu löpande budgetåret, som är 39 640 000 kr., skall minskas med 1.8 milj. kr., dvs. drygt 4,5 %.

Sammanslagning av SPK och konsumentverket?

Konsumentverkets uppgift är att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. I anslutning därtill fullgörs de uppgifter som enligt marknadsföringslagen (1975:1418) och lagen (1971:112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor ankommer på konsumentombudsmannen. Även vissa uppgifter enligt konsumentkreditlagen (1977:981) och konsumentförsäkringslagen (1980:38) åvilar konsumentverket. Medel för dess verksamhet anvisas i programtermer. Programmen är f. n. fyra, nämligen Marknadsinriktade aktiviteter, Systeminriktade aktiviteter, Allmän information och Varuprovningar m. m. på uppdrag. Verksamheten inom det sistnämnda programmet är självbärande.

SPK:s verksamhet fördelar sig på fyra huvudområden. Verket skall löpande informera regeringen om prisbildning och prisutveckling som underlag för utformningen av den ekonomiska politiken. Det skall vidare sprida allmän kännedom om rådande pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet i syfte att främja en effektivt verkande konkurrens. Verket skall undersöka och analysera pris-, konkurrens- och marknadsförhållanden inom näringslivet som underlag för dels andra myndigheters tillämpning av viss lagstiftning, dels planering och beredning av reformer inom statsdepartement, andra myndigheter och offentliga utredningar. Slutligen skall verket upprätthålla en beredskap för att administrera eventuella av regeringen beslutade extraordinära åtgärder på prisområdet.

Motionärerna hävdar att betydande besparingar bör kunna göras genom en samordning av SPK och konsumentverket.

Liksom när samma fråga behandlades i maj detta år finner utskottet att tanken på en sammanslagning av SPK och konsumentverket är orealistisk. Den redogörelse för de båda myndigheternas uppgifter som utskottet nyss har lämnat visar att deras aktiviteter är av mycket olika karaktär och riktar sig till olika målgrupper. Detta gäller även det område – prisinformation – där de kunde väntas ha sammanfallande intressen. Därvidlag har statsmakterna genom en organisationsförändring som genomfördes år 1975 åstadkommit en klar arbetsfördelning mellan myndigheterna. Motionärerna har inte i något avseende sökt vederlägga vad utskottet i våras anförde på denna punkt. Med hänvisning till vad här sagts avstyrker utskottet det nu berörda motionsyrkandet.

Minskat anslag till konsumentverket?

Enligt det andra av de motionsyrkanden som behandlas här bör riksdagen i stället för det förslagsanslag av 39 640 000 kr. som i våras anvisades till konsumentverket för budgetåret 1983/84 nu anvisa ett anslag som är 1,8 milj. kr. lägre. Ökad avgiftsfinansiering anges som en metod att kompensera bortfallet av anslagsmedel.

I en promemoria, som återges i det följande (s. 7), har konsumentverket på begäran lämnat uppgifter om verkets ekonomi och därvid särskilt belyst i vad mån det finns möjligheter att under återstoden av budgetåret 1983/84 – drygt ett halvt år – genomföra sådana besparingar som motionärerna syftar till. Av promemorian framgår bl. a. att en mycket stor del av budgeten avser kostnader – främst för löner och lokaler – som på kort sikt måste betraktas som fasta.

Utskottet vill erinra om vad utskottet i sitt betänkande NU 1983/84:8 om utgiftsbesparande åtgärder inom industridepartementets område (s. 4) har anfört om begränsningar i riksdagens möjligheter att under löpande budgetår ompröva tidigare anslagsbeslut. Bl. a. påpekade utskottet att riksdagen inte kan genom ett nytt anslagsbeslut anvisa ett lägre belopp för visst ändamål under innevarande budgetår än det som anvisades våren 1983. Detta innebär inte att riksdagen saknar möjligheter att föranstalta om en begränsning av de utgifter som det är fråga om, men detta måste ske i andra former.

Vad beträffar konsumentverkets anslag konstaterar utskottet att verket under senare år reellt sett har fått sina resurser reducerade och att några väsentliga besparingsmöjligheter inte föreligger under detta budgetår. Det bör också noteras att en översyn av konsumentpolitiken pågår (se s. 3). Riksdagen får inom kort möjlighet att på grundval av budgetpropositionen för budgetåret 1984/85 pröva konsumentverkets anslagsbehov på något längre sikt; i det sammanhanget öppnas teoretiskt sett andra möjligheter till besparingar än som finns inom det tidsperspektiv det aktuella motionsyrkandet gäller. Utskottet delar emellertid inte motionärernas uppfattning att konsumentverkets resurser bör begränsas ytterligare. Tvärtom vill utskottet

poängtera att konsumentpolitiska insatser är särskilt viktiga i ett samhällsekonomiskt läge som utsätter en stor del av konsumenterna för svåra påfrestningar. Med vad här sagts avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *sammanslagning av SPK och konsumentverket*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:107 yrkande 14,
2. beträffande *konsumentverkets anslag*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:107 yrkande 15.

Utskottet hemställer dessutom
att detta ärende avgörs efter endast en bordläggning.

Stockholm den 20 december 1983

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wääg (s), Tage Sundkvist (c), Gunnar Nilsson i Stockholm (s), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Per Westerberg (m), Jörn Svensson (vpk), Birgitta Johansson (s), Per-Richard Molén (m), Ivar Franzén (c), Nic Grönvall (m), Sylvia Pettersson (s) och Hugo Bergdahl (fp).

Reservationer

1. Sammanslagning av SPK och konsumentverket (mom. 1)

Sten Svensson, Per Westerberg, Per-Richard Molén och Nic Grönvall (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Liksom när" och slutar med "berörda motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning på denna punkt. Det är angeläget att alla rimliga möjligheter till besparingar i den statliga verksamheten tas till vara. Att åstadkomma en mera tidsenlig och rationell myndighetsorganisation på pris- och konsumentpolitikens område är en angelägen uppgift för statsmakterna. Regeringen bör därför, såsom begärs i motionen, med det snaraste lägga fram förslag till en fullständig sammanslagning av SPK och konsumentverket. Därvid bör närmare redovisas vilka besparingar som kan åstadkommas genom en sådan omorganisation.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *sammanslagning av SPK och konsumentverket*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:107 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Konsumentverkets anslag (mom. 2)

Sten Svensson, Per Westerberg, Per-Richard Molén och Nic Grönvall (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 4 med "Utskottet vill" och slutar på s. 5 med "utskottet motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av de uppgifter om konsumentverkets finansiella situation som nu föreligger konstaterar utskottet att det inte finns praktiska möjligheter att under innevarande budgetår genomföra så stora besparingar på verkets anslag som motionärerna har räknat med. Utskottet vill emellertid kraftigt betona att besparingar av minst den storleksordningen måste eftersträvas i ett något längre perspektiv. Vid anslagsprövningen inför budgetåret 1984/85 måste saken aktualiseras på nytt. Regeringen bör vidare genom lämpliga direktiv till konsumentverket dra försorg om att alla realistiska möjligheter till besparingar redan under det löpande budgetåret tas till vara. Bl. a. bör omgående prövas om den sammanslagning av SPK och konsumentverket som bör genomföras kan förberedas genom samordningsåtgärder som medför omedelbara kostnadsminskningar. Konsumentpolitiska kommittén bör också få i uppdrag att vid sin översyn av konsumentpolitiken särskilt beakta det angelägna i att statens kostnader på detta område reduceras. Utskottet föreslår att riksdagen genom ett uttalande till regeringen ansluter sig till vad utskottet här har anfört.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *konsumentverkets anslag*
att riksdagen med anledning av motion 1983/84:107 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Bilaga

KONSUMENTVERKET PM
Administrativa byrån 1983-12-06

Konsumentverkets anslag budgetåret 1983/84

Bakgrund

Konsumentverket vill erinra om de nedskärningar av anslaget som gjorts budgetåren 1981/82 och 1982/83. Dessa år minskade anslaget med närmare 5 Mkr utöver huvudalternativet. Anslagsminskningarna har inneburit väsentliga ambitionssänkningar på vissa områden, men också att rationaliseringen av verksamheten i många avseenden redan drivits långt.

KOV:s verksamhet finansieras till ca 20 % genom intäkter från försäljning av publikationer m. m. Möjligheterna att kompensera anslagsnedskärningarna med höjda intäkter har mycket aktivt prövats de senaste åren. Erfarenheterna har visat att de senaste årens kraftiga prishöjningar på bl. a. verkets huvudsakliga inkomstkälla Råd & Rön inte längre ger ökade intäkter. Antalet prenumeranter sjönk under föregående år och en fortsatt negativ upplageutveckling förutses de närmaste åren. Intäktsprognosen för innevarande budgetår ligger ca 1 Mkr lägre än vad som framgår av regleringsbrevet, vilket innebär att kostnadsbudgeten i motsvarande mån måste minska med 1 Mkr. Ytterligare ambitionssänkningar har därför vidtagits.

För den regionala konsumentverksamheten svarar hemkonsulenterna vid länsstyrelserna. Hemkonsulenterna bistår verket med bevakning av marknaden – bl. a. vid uppföljning av efterlevnaden av verkets riktlinjer – deltar i utredningar, svarar för kontakter och samarbete med skolan samt stöder den kommunala konsumentverksamheten. Då inriktningen och omfattningen av den regionala verksamheten fastställdes av riksdagen 1979 fanns 39 hemkonsulenttjänster. Av dessa är nu 8 tjänster vakantsatta samtidigt som biträdesresurserna har minskat väsentligt. Detta har naturligtvis också försvårat Konsumentverkets arbete och ställt ökade krav på verket.

Konsekvenser av ytterligare nedskärningar budgetåret 1983/84

Av budgeten utgör de (på kort sikt) fasta kostnaderna 72 % (löner 61 % och lokalkostnader 11 %). De rörliga kostnaderna är ca 13,7 Mkr och utgörs av konsult-, rese-, tryck- och övriga kostnader.

Verket har en handfull personer som är anställda till en viss tidpunkt och vars tjänstgöring inte kommer att förlängas enligt nu gällande planer. För ytterligare personalminskningar erfordras uppsägningar och med hänsyn till den omständliga procedur som måste vidtas tar detta 6–9 månader att genomföra.

Tryckkostnaderna uppgår till 5,3 Mkr och av dessa är 3 Mkr kostnader för tryckning av Råd & Rön och Konsumenträtt och Ekonomi. Dessa resurser är således redan uppbundna. Återstoden av de budgeterade tryckkostnaderna är främst avsedda för verkets förlagsprodukter och läromedel. En minskning av dessa kostnader skulle därför leda till minskade intäkter för verket och därmed inte ge någon direkt besparing för statsverket.

Resekostnaderna för verket är ca 600 tkr (inrikes, utrikes och nordiska resor). Dessa kostnader har legat relativt stilla de senaste åren trots kraftiga höjningar av rese- och hotellkostnader. Ytterligare reducering av reseverksamheten bedöms därför klart olämplig att vidta.

Konsultkostnaderna budgetåret 1982/83 uppgick till ca 3,8 Mkr och för innevarande budgetår har budgeterats ca 2,6 Mkr, dvs. en reducering har skett med 1,2 Mkr. Redan denna reducering är allvarlig, då verkets möjligheter att utnyttja konsulter för kvalificerade provningar och konsumentundersökningar starkt har begränsats. Detta i förening med allt mindre egna personalresurser har lett till betydande ambitionssänkningar i vad avser denna verksamhet. Större delen av konsultbudgeten är redan uppbunden i form av konsultavtal, och övriga medel är inplanerade i verksamheten, bl. a. för projektet Skaderapportering.

Verkets övriga kostnader (f. n. ca 4,6 Mkr) har också reducerats kraftigt de senaste budgetåren. Ca 3 Mkr är relativt opåverkbara om den löpande verksamheten skall fungera (telekostnader, ADB-kostnader, maskinhyror m. m.). Av övriga medel (ca 1,6 Mkr) beräknas drygt hälften vara förbrukade vid årsskiftet och återstoden erfordras nästa halvår för den externa verksamheten, vilken i stort är inplanerad.

– – –

Stefan Dellså
Byråchef

minab/gotab Stockholm 1983 77456